

JAK SE PROMĚNILO ZPRAVODAJSTVÍ ČST V OBDOBÍ TZV. NORMALIZACE?

METODIKA

Autorský tým: Michaela Veselá (ÚSTR), Daniel Růžička (ČT), Tereza Fenclová Mašková (ÚSTR), Jaroslav Pinkas (ÚSTR)

ANOTACE

Námět nás zavádí do prostředí Československé televize (ČST) na začátku 70. let. Seznamuje žáky a žákyně s ideologickým tlakem, který byl na televizi, jakožto mocenský nástroj komunistické strany, vyvíjen. Žáci a žákyně analyzují dokumenty zachycující situaci televizního zpravodajství na počátku tzv. normalizace a porovnávají je s ukázkou z televizního seriálu Volha.

VZDĚLÁVACÍ CÍLE / CO SE ŽÁCI A ŽÁKYNĚ UČÍ

- na základě analýzy zdrojů zformulují svůj názor na kvalitu televizního zpravodajství v období tzv. normalizace,
- porozumí tomu, jak se personální čistky v důsledku přerušení pražského jara promítly do fungování televize.

HISTORICKÉ MYŠLENÍ

trvání a změna

CÍLOVÁ SKUPINA

SŠ

ČASOVÁ NÁROČNOST

40–60 minut

KLÍČOVÁ SLOVA

Československá televize – propaganda – normalizace – 70. léta v Československu

ZDROJE A MATERIÁLY

<https://edu.ceskatelevize.cz/namet/volha-normalizovana-televize>

INSTRUKCE:

FÁZE 	POPIS 	VYUČUJÍCÍ 	ŽÁCI A ŽÁKYNĚ 	KOMENTÁŘ
1. fáze 5 minut	Evokace: ukázka z Rudého práva a videoukázka Volha: Televize v zajetí propagandy	Rozdá pracovní listy. Na samotný úvod může promítnout přes data-projektor „Slovo komunistů...”. Poté pustí evokační ukázku ze seriálu Volha (r. J. Pachi, 2023). Následně s žáky a žákyněmi hledá odpověď na doprovodnou otázku.	Pracují s pracovním listem. Přečtou si úryvek z článku z Rudého práva a formulují své hypotézy o tom, co by vyjádření mohlo znamenat. Následně zhlédnou ukázku ze seriálu. Odpovídají na otázku: <ul style="list-style-type: none">Co chce redaktor Zajíček a jak se k tomuto požadavku staví režisérka Válová a produkční Horáček?	
2. fáze 20 minut	Práce se zdroji	Rozdělí žáky do skupin. Poskytuje skupinám podporu při práci se zdroji.	Ve skupinách se seznámí s dobovými materiály: skupina 1 – text Milana Šimečky Obnovení pořádku (1978), skupina 2 – dopis Vladimíra Kittnara (1976), skupina 3 – vyjádření Jana Zelenky na ÚV KSČ (1969), skupina 4 – analýza personálního stavu ČST (1970).	Žáci a žákyně si mohou v pramenech označit části textů, které se přímo týkají odpovědí.
3. fáze 10–15 minut	Prezentace závěrů jednotlivých skupin	Usměrňuje prezentaci výsledků jednotlivých skupin, případně se doptává na nejasnosti.	Skupiny prezentují výsledky své analýzy. Zároveň si poznamenávají výsledky analýzy ostatních skupin.	
4. fáze 5–10 minut	Shrnutí a reflexe	Vede diskusi, při níž shrnuje žákovské závěry.	Formulují odpověď na ústřední otázku. Využívají přitom i závěry ostatních skupin.	Doporučujeme prezentovat závěry, když už ne všech skupin, tak alespoň jedné, před celou třídou.

ZDROJE:

NEŽ ZAČNEME

Směřování zpravodajství

[Slovo komunistů z redakce Televizních novin](#). Rudé právo. 22. listopadu 1969, roč. 50, č. 275, s. 2.

Úvodní prohlášení evokuje novou politickou situaci směřující k revizi předchozího narativu „socialismu s lidskou tváří“. Ilustruje nový narativ sebekritiky za vystupování v období pražského jara. Citát tak příhodně vystihuje politickou intenci nastupující „normalizace“.

ZDROJ 1

Televize v zajetí propagandy

[Volha, 2. díl \(r, J. Pachtl, 2023\)](#)

Ukázka zachycuje rozhovor redaktora Zajíčka se členy jednoho ze štábů publicistiky. Redaktor Zajíček, typický produkt kádrových změn popisovaných ve zdrojích 4 a 5 se arogantně domáhá naplnění svých představ, které jsou podle zkušenější a profesionálnější režisérky Válové nerealistické. V promluvě produkčního Horáčka sledujeme jeden z motivů konformity v období komunistického režimu – ohled na kariéru dětí. V ukázce se též mihne řidič Standa Pekárek, o němž už z prvního dílu víme, že je agentem StB.

ZDROJ 2

„Obnovení pořádku“ v médiích (1978)

Šimečka, Milan. Obnovení pořádku. Příspěvek k typologii reálného socialismu. INDEX, Kolín nad Rýnem 1979, s. 56 a 57

Milan Šimečka (1930–1960) byl významný slovenský filozof a publicista. V rámci normalizačních čistek byl vyhozen z univerzity a pracoval v manuálních zaměstnáních. Jeho „Obnovení pořádku“ je dodnes čtivou a inspirativní sociologickou analýzou upevňování kontroly komunistické moci nad společností po roce 1969.

ZDROJ 3

Dopis diváka řediteli Československé televize (1976)

„Dopisy diváků 1976–1977“, ČT APF f. VE, k.120, sv. j. 811, sign. Zelenka, ČT APF, f. VE 2, k. 120, ev. j. 811.

Přestože v normalizačním Československu fungovala ve společnosti velice silná autocenzura, řada občanů se nebála kritizovat některé (zpravidla dílčí) aspekty společenské situace. Dopis Dr. Kittnera je ukázkou této tendence a ukazuje, že ani po sedmi letech „normalizace“ se nepodařilo zcela zacelit personální ztráty v důsledku čistek, úroveň televizního zpravodajství byla ubohá a řada diváků to tak vnímala.

ZDROJ 4

Pohled „normalizačního“ ředitele ČST z podzimu 1969

Diskusní příspěvek Jana Zelenky na ideologické komisi ÚV KSČ, NA ČR, f. ÚV KSČ. Ideologická komise, sv. 1, a. j. 2.

První z dokumentů ilustrujících poměry v čerstvě „normalizované“ ČST se zaměřuje na personální důsledky tvrdé politické linie. V důsledku nemilosrdných čistek musela odejít většina kvalifikovaného personálu a úroveň televizní tvorby se prudce snížila.

ZDROJ 5

Z vystoupení ředitele ČST Zelenky na ÚV KSČ (1970)

Zpráva ústředního ředitele Jana Zelenky o činnosti Československé televize za poslední období pro schůzi vlády, 15. 9. 1969, APF ČT, f. VE2, a. j. 883

Dokument ilustruje dopady čistek na podobu publicistiky, na rozdíl od zdroje 3 je daleko přímější v použité rétorice i stylu („likvidace pravicových publicistů“). Oba dokumenty spolu úzce souvisí. Ilustrací neprofesionality, o které mluví dokument, je postava redaktora Zajíčka ze zdroje 1. Dokument klade důraz na prioritu loajality vůči stranické a vládní politice a zdůrazňuje, že kvůli tomu lze akceptovat i pokles kvality tvorby.

KOMENTÁŘ:

Námět se věnuje proměně televizní publicistiky po začátku tzv. normalizace v československé společnosti. Představitelé „socialismu s lidskou tvář“ byli postupně odvoláni a na jejich místa přišli lidé spojení s „normalizační“ linií Gustáva Husáka. V Československé televizi byl tento proces spojen se jménem Jana Zelenky, který byl ve funkci ústředního ředitele ČST od srpna 1969 do června 1989. Politické čistky vedly v televizi k propadu úrovně tvorby ve všech redakcích, včetně publicistiky.

Pořady, které měla Československá televize vyrábět, byly každoročně vkládány do Ideově tematického plánu. Návrhy předkládaly jednotlivé hlavní redakce prostřednictvím svých šéfredaktorů a šéfredaktorek. V praxi to znamenalo, že každý námět, každá látka, každý budoucí pořad musel být obhájen předkládajícími tvůrci před vedoucími redakcí. Návrhy za svou redakci museli šéfredaktoři a šéfredaktorky obhájit před komisí, která schvalovala návrh Ideově tematického plánu. Následně návrh schvalovalo vedení Československé televize, které tvořil ústřední ředitel a jeho náměstkové. Návrh Ideově tematického plánu byl zaslán na Ústřední výbor KSČ, kde byl posuzován Ideologickou komisí a také schvalován. Z toho vyplývá, že pro komunistický režim nepohodlná látka, nepohodlná předloha či dneostatečně loajální autor či režisér nemohli být schváleni.

Úvodní ukázka ze seriálu Volha ilustruje nástup nových „kádru“, jejichž hlavní kvalifikací byla politická loajalita, která byla prioritou „normalizačního“ vedení ČST. Žáci a žákyně poté ve skupinách analyzují dokumenty ilustrující pokles kvality televizní publicistiky.